

KLOBAS, Jane
 Wikis : tools for information work
 and collaboration /
 Jane Klobas [et. al.]. – Oxford :
 Chandos, cop. 2006. – XXI,
 229 p. (Chandos information
 professional series)
 ISBN 978-1-84334-178-9

Wikik: eszközök az információs munkához és az együttműködéshez

2004–2005 táján jelentős változások mentek végbe az internettel kapcsolatban. Az emberek nemcsak olvasták a weben található anyagokat, de egyre nagyobb mennyiségben írták is azokat. Nemcsak más célra készült írások kerültek fel a webre, hanem kifejezetten az internetre szánt rövidebb, hosszabb szövegek is, és a nethasználók is egyre többször reagáltak egymás írásaira. A web már nemcsak az olvasás, de a „beszélgetés” helyévé is vált. Sokan próbálták megfelelő fogalommal kifejezni ezt az új jelenséget, végül a *Tim O'Reilly* és kollégái által kreált elnevezés, a web 2.0. terjedt el.

Az internet új módon történő használata során a tudásmegosztás terén is érvényesül a sokat emlegetett „hosszú farkok-elmélet” (long tail), melynek lényege, hogy a világhálón található források 20%-a a felhasználók 80%-a számára értékes, a maradék 20% pedig a fennmaradó 80%-on osztozik. A csak kisebb érdeklődésre számot tartó, nagyszámú téma, információ is megjelenik a világhálón. Sok, a világ legkülönbözőbb részein élő tagokból álló, kisebb közösség is a világhálón ad-vesz egészen speciális árucikkeket, illetve kommunikál egymással különféle speciális kérdésekről.

Tim Berner-Lee már 1999-ben kifejtette: a web arra való, hogy az emberek kommunikáljanak és megosszák tudásukat, gondolatokat tegyenek fel és vegyenek le az internetről. A közösségi háló közösségi szoftverek jelenlétét feltételezi, amelyek közül a legismertebbek a közösségi osztályzási rendszerek, a blogok és a wikik. Az első olyan rendszert jelent, melyben több, közös érdek, vagy a közösség érzése által vezérelt felhasználó ugyanazt a taget használja egy internetes forrás megőrzésére. A blogok eredetileg egy-egy ember által írt webes naplók voltak, manapság azonban egyre több csoport és szervezet tagjai írják a blogok anyagát. Az alkalmazott szoftver kommunikációt tesz lehetővé egy szerző és sok olvasó között.

A wikik esetében még erősebb a szociális együttműködés. Míg a blogoknál – legalábbis megjelenésük idején – egy valaki hozott létre webes tartalmat sokak számára, addig a wikinél sokan sok embernek hoznak létre egy tartalmat. Másik lényeges különbség, hogy a blogban a kronológia a struktúráló tényező, míg a wikik esetében a tartalom határozza meg a szerkezetet. A tartalmat bárki

szerkesztheti és az eredmény azonnal látható. A wikik közös jellemzői a következők: webkeresőn elérhető oldalakból és egymással összekapcsolt oldalak együtteséből, azaz szájtokból állnak; a lapok könnyen szerkeszthetők, egyese-ken azonnal megjelennek a változások, másokon csak hitelesítés után; a webtartalmak kollektív szerkesztése miatt a szerzők lemondanak tulajdonjogukról; majdnem minden wikiben nyomon követhetők a változások, és a változtatók is azonosíthatók IP-címük, felhasználónevük, e-mail címük, vagy valódi nevük szerint; sok wiki szoftver RSS vagy más rendszer segítségével értesíti a felhasználókat a változásokról; a legtöbb wiki keresési lehetőséget nyújt a rendszeren belül; egyszerű engedélyezési rendszer határozza meg a rendszeradminisztrátor jogait.

A wikik elveit *Ward Cunningham*, az első ilyen rendszer, a Portland Pattern Repository létrehozója fektette le. Ezek legfontosabbika a rendszer biztonságának alacsony szintje, mely a használók iránti erős bizalmon alapul. Azon a meggyőződésen, hogy az emberek általában segítőkészek, és a pillanatnyi rossz szándékot mindig legyőzi a jó. A felhasználók egymást ellenőrzik és ez jobb eredményre vezet, mintha a rendszer maga vagy a rendszeradminisztrátor ellenőrizné a tartalmakat. Mivel a technológia kiszolgálja, segíti az ember munkáját, így a rendszer nagyon rugalmas: jól képes alkalmazkodni a valóság változásaihoz. A szerzők a wikit elsősorban olyan társas információs térnek tekintik, ahol az emberek egyszerűen és gyorsan megoszthatják gondolataikat, ismereteiket és információikat, tekintet nélkül arra, hogy a Föld mely részén élnek.

Az első wiki 1995-ben jött létre a szoftverfejlesztők információs igényeinek kielégítésére, és ma is létezik, jelentősen kibővített formában (www.c2.com/cgi/wiki).

Az első években a wikik szerkesztése megmaradt a számítástechnikában jártas emberek privilégiuma, hiszen a munkához szükség volt a jelölőnyelvek ismeretére. *Shunir Shah* 2000-ben megalapította a MeatballWiki-t (<http://www.usemod.com/cgi-bin/mb.pl>), melynek célja a

multimédiás eszközökkel történő együttműködést elősegítő közösségek létrehozása. 2001 januárjában *Jimmy Wales és Larry Sanger* útjára bocsátotta a Wikipédiát, melynek 2005 decemberében több mint 45 000 aktív közreműködője volt. A közösen fejlesztett weboldalak egyre ismertebbek lettek a szélesebb közvélemény előtt is. Napjainkra a wiki-motorok és a különböző alkalmazásukat elősegítő, kiegészítő szolgáltatások fejlesztése elérte azt a fokot, hogy a Gartner Group nevű kutatóintézet megállapítása szerint az érettség állapotába jutott.

A lendületes fejlődés nem kevés problémával is járt, melyek közül a két legfontosabb: vajon megfelelő szakértelemmel rendelkeznek-e az egyes tartalmak módosítói, illetve milyen problémák adódnak a közös szellemi tulajdonjogokból. A wikik használata igen széles körű, ha figyelembe vesszük, hogy a mindenki által közismert nyilvános wikik mellett rengeteg kisebb közösség által használt, a kutatásban és más területeken alkalmazott, hasonló elven működő szoftver segíti a mindennapi munkát, egy szakmai közösség működését.

A wikik mint információs források jelentős előnye a szakszerűség, a gyorsaság és az alaposág. Ha egy témát sok ember dolgoz ki, akkor a hibák hamarabb kiderülnek, több szempont is felmerülhet, mintha csak egy, bármennyire is jártas szakértő foglalkozik vele. Sok esetben az is hasznára válik egy szócikknek, tanulmánynak, stb. hogy nyomon lehet követni, ki, mikor, mit tett hozzá, vagy vett el belőle. A nyitottság ugyanakkor komoly veszélyeket is rejt magában. Elsősorban a szakszerűtlenségről van szó, amit egyes közösségek egy „mindenki fölött álló” adminisztrátor alkalmazásával próbálnak kiküszöbölni, akinek joga van javítani a tartalmakat. Az is javít a helyzeten, ha a szerkesztőknek regisztrálni kell magukat, mielőtt belenyúlnának egy szövegbe. A tartalmak minőségét növeli, ha a szöveg elején részletes tartalomjegyzék ad útbaigazítást. A wikik, mint információs források értékelési kritériumainak meghatározásakor az általános kritériumokból kell kiindulnunk: mi az információs forrás célja, szakterülete, jelen-

tósége, rangja, hitelessége, mennyire naprakész. Ezek az általános jellemzőkön kívül vizsgálni kell mint online információk forrásokat az alábbi szempontok szerint: alapvető szerkezet, a honlap, száj megjelenése (színek, elrendezés, stb.), a szövegen belüli navigáció lehetősége, a felhasználók olyan speciális igényei, mint a megfelelő nyelv és egyéb műszaki jellemzők. Kifejezetten a wikikre jellemző értékelési kritérium a gyakori változtathatóság miatti megbízhatóság, és az, hogy egy konkrét információ forrás mennyire használja ki a wiki-szoftverben rejlő lehetőségeket.

A wikik egy lehetséges felosztása a következő:

1. *Referenz jellegűek* (wikipedia, wiktory, wikinfo, Digital Universe – <http://www.digital-universe.net>, the Open Guide to London – <http://london.openguides.org>), 2. *Címtárak, indexek, listák és digitális könyvtárak* (pl.: The Choral Public Domain Library – <http://www.cpd.org/wiki>, wikibooks – <http://www.wikibooks.org>), a természeti katasztrófákkal kapcsolatos wikik (Radio Reference Hurricane Rita Wiki – http://www.radioreference.com/wiki/index.php/Hurricane_Rita), 3. *Hírekről szóló wikik* (pl. a Wikinews – <http://www.wikinews.org>), magukról, 4. *Wikikről szóló wikik* (ld. feljebb); 5. *Kisebbségi közösségek és érdeklődési körök rendszerei*: (pl.: Flu Wiki, a madárinfluenza veszélyeiről szóló tartalommal – <http://www.fluwikie.com>, a matematika terjesztését szolgáló Planetmath – <http://planetmath.org>), de olyan különlegességek is tartoznak ebbe a csoportba, mint a ukcider, az almanach brit kedvelőinek szájta – <http://ukcider.co.uk/wiki>), végül 6. az *információtechnológiai wikik* (pl.: HdolP Wiki – <http://hdwiki.i2cat.net>, Audacity Wiki – <http://www.audacityteam.org/wiki>).

A könyv harmadik fejezete a wikik és a wiki-tartalmak keresésével foglalkozik. Az általános keresőmotorok segítségével természetesen a tárgyalt közösségi oldalakat is meg lehet találni, a keresés hatékonyságát azonban korlátozza a metaadatok korlátozott megléte, az indexelési problémái és bizonyos esetekben az automatikus indexelés. Kevés szoftver biztosít olyan felhasználói

programot, mely lehetővé teszi metaadatok megadását. A wiki szó általában az első oldalon szerepel, néhány esetben pedig a címben. Ha pl. a Google-ba beírjuk azt a szót, hogy wiki, az első találatok a wikipediával foglalkoznak. Jobb eredményt, de távolról sem tökéleteset kapunk az alábbi kifejezések beírásával: [search term(s)] intitle:wiki. Ebben az esetben ugyanis azok az oldalak szerepelnek, amelyek címében szerepel a wiki szó, ezek közül viszont sok nem wiki, hanem azokról szól. A wikik megtalálását az is akadályozza, hogy a webtartalom indexelése késik a wikik változásához képest. Így előfordulhat, hogy egy új tartalom még nem található meg a keresőmotorokkal, de egy régi, ami a változtatás során már kikerült a szövegből, még szerepel az indexben. További zavart okoz, ha a wikiket a spam bot-ok is indexelik. A WorldWideWiki indexelését például 2005 óta letiltották. Az említett problémák miatt célszerűbb a wikiket a róluk készült listákban, címtárakban keresni. Ilyenek többek között: Wiki index – <http://www.wikiindex.com>; a switchWiki – <http://www.worldwidewiki.net/wiki/SwitchWiki>; a német nyelvűekről: Wiki Verzeichnis – <http://www.wikiservice.at/gruender/wiki.cgi?WikiVerzeichnis>. A Use Mod wiki-motort használó wikik listája az alábbi honlapon található: <http://www.usemod.com/cgi-bin/wiki.pl?SiteList>. Több mint 700 wiki nevét és címét tartalmazza a List of Wikia – http://wikia.com/wiki/List_of_Wikia. A wikikkel ismerkedő kezdőknek hasznos a Wiki TourBus – <http://www.usemod.com/cgi-bin/mb.pl?TourBusStop> és a WikiNode – <http://www.worldwidewiki.net/wiki/WikiNode>. Wiki-tartalmak keresésére egyrészt az általános keresőmotorok alkalmasak a már említett korlátozásokkal, másrészt a wikik bizonyos részének szövegei kereshetők a wiki-motorok segítségével. Ilyenek például: Metawiki Search – <http://sunir.org/apps/meta.pl>, a Wikisearch – www.wikisearch.org és a Qwika – <http://www.qwika.com>.

A negyedik fejezetben arról olvashatunk, hogyan használják ki a wikik lehetőségeit a könyvtár-és információtudományban. Amikor arról kérdezték a könyvtárosokat, hogy miért tartják fon-

tosnak szakterületükön a wikiket, a legtöbbet azt hangsúlyozták, hogy így lehetővé válik a földrajzilag elkülönült munkacsoportok együttműködése. Mások megemlítették, hogy az olvasók is könnyen bekapcsolódhatnak bizonyos tartalmak kialakításába. Voltak, akik egyenesen az információmegosztás új paradigmájáról, egy dinamikusabb, együttműködésen alapuló információgyűjtési rendszerről beszéltek, de némelyek kételyeiket is megfogalmazták. Sok könyvtáros ódzkodik még az aktív részvételtől, attól tartanak, hogy nem lesz megfelelő az általuk létrehozott tartalom minősége, félnek az esetleges bírálatoktól. A könyvtáros szakemberek közössége az elmúlt években számos konferencián beszélt meg a wikik létrehozásának és könyvtári felhasználásának kérdéseit. 2005-ben és 2006-ban több wikit hoztak létre a könyvtár- és információtudományok területén és megalakították tanulmányokban írták le tapasztalataikat kollégáik számára. *Meredith Farkas*, a Library Success wiki alapítója szerint a wiki lehetőségei határtalanok. A legkevesebb az, hogy a gyorsan és könnyen végezhető, együttműködő munka színterévé váljanak, a legtöbbnek pedig azt kell tekintenünk, hogy általuk a könyvtár váljon egy-egy helyi közösség online központjává. A könyvtárosok és az olvasók közösen alakíthatnának ki és tarthatnának naprakészen egy témajegyzéket, mely a leginkább tükrözi a könyvtárhasználók érdeklődését, de mód lehet arra is, hogy ebben a helyi wikiben közöljenek információkat a helyi sportolási lehetőségekről, éttermekről és egyéb speciális szolgáltatásokról.

A könyvtárosok érdeklődésére számot tartó fontosabb wikik és csoportosításuk a következőkben foglalható össze. Wikik információs szakemberek számára: 1. Library success, (<http://www.libsuccess.org>), mely a legsikeresebb könyvtárak gyakorlatát mutatja be. 2. LIS wiki (<http://www.liswiki.com>), ami enciklopédia formában tartalmazza a könyvtártudomány legfontosabb tudnivalóit, mintegy 25000 lap formájában. 3. IAwiki (<http://www.iawiki.net/IAwiki>), ami benne volt az első három wikiben, 2001. tavaszán

jött létre. A közreműködés bárki előtt nyitva áll, de minden látogatót arra buzdítanak, hogy a látogatói könyvben regisztrálja magát. 4. CMS (Content Management Systems) Wiki (<http://www.cmswiki.com/tiki-index.php>), ami a tartalom-menedzsmenttel foglalkozó szakemberek tudásbázisa. 5. DigiWik (<http://digiwiki.org/wiki>), ami a könyvtárakban és más kulturális intézményekben folyó digitalizálás kérdéseivel foglalkozik és bárki részt vehet benne. 6. LIANZA IT-SIG Wiki (<http://wiki.lianza.org.nz>), amit egy új-zélandi információtechnológiával foglalkozó intézmény, a Library and Information Association of New Zealand Aotearoa (LIANZA) Information Technology Special Interest Group-ja (ITSIG) hozott létre.

Wikik a könyvtárosok és információs szakemberek, könyvtárhasználók oktatásához: 1. ZSR Microtext and Government Docs (http://www.seedwiki.com/wiki/zsr_microtext_and_govdocs), ami Lauren Pressley nevéhez fűződik a Lake Forest Universityn. 2. Info Teach (<http://www.infoteach.org/wiki>), melyet a könyvtárosok képzésével foglalkozó egyetemi oktatók használhatnak a nagy-britanniai Northampton Universityn. 3. Library Instruction Wiki (<http://libraryinstructionwiki.org>), a könyvtárhasználók képzését szolgáló wiki, melyet az Oregon Library Association működtet. Megtalálhatók benne különböző kézikönyvek, tananyagok, tanítási ötletek, és sok hasznos link is.

Konferencia wikik: 1. ALA Chicago 2005 (<http://meredith.wolfwater.com/wiki>). Ezt a már korábban említett Meredith Farkas indította el abból a célból, hogy az American Library Association 2005-ös konferenciájára érkezők praktikus információkkal rendelkezzenek a tanácskozásról, a helyszínről, a chicagói közlekedésről, éttermekről és sok más dologról. 2. ASIST 2005 Annual Meeting Wiki (<http://www.ils.unc.edu/asist2005/wiki>), ami az American Society for Information Science and Technology konferenciájára készült az előzőhöz hasonló tartalommal.

Wikik együttműködéssel készült és működtetett projektek számára. Ebbe a csoportba azok tartoznak, melyeket helyi, országos, vagy nemzetközi együttműködéssel hoztak létre és tartanak fenn. 1. OCLC User-contributed Content Pilot (<http://www.oclc.org/worldcat/open/usercontent>). Ez a WorldCat-ben közreműködő könyvtárak számára teszi lehetővé, hogy megjegyzéseket fűzzenek egymás állományához. 2. OAI Best Practices (http://oai-best.comm.nsdlib.org/cgi-bin/wiki.pl?OAI_Best_Practices). Az Open Archives Initiative wikije, mely az intézménynek a digitális könyvtárakról és más elektronikus tárhelyekről dokumentumokat szolgáltatók számára készült. 3. colLIB (<http://collib.info>) Ezt egy norvég egyetemista, *Magnus Enger* indította el 2005-ben, célja pedig egy együttműködési platform kialakítása a könyvtár- és információ-tudomány területén született nyílt hozzáférésű dokumentumok számára.

A könyvtárhasználók számára készített wikik némelyikét csak a könyvtárosok módosíthatják, míg mások esetében egyes lapokhoz a használók is hozzáférhetnek. 1. Ohio University Libraries Biz Wiki (<http://www.library.ohiou.edu/subjects/bizwiki>), amely a wikipédiával azonos szerkezetű és gazdasági témájú, a könyvtáron keresztül elérhető információs forrásokról szóló anyagokat tartalmaz. 2. SJCPL's Subject Guides (http://www.libraryforlife.org/subjectguides/index.php/Main_Page) Az Indiana Állam-beli Szent József megye közkönyvtárának wikije, mely tájékoztató anyagokat tartalmaz az olvasók számára. 3. A kanadai University of Winnipeg könyvtára az egyetem más szervezeteivel összefogva hozta létre a LibWiki-t (<http://wiki.winnipeg.ca>), melyben sokféle tudnivalót gyűjtöttek össze az egyetemi és ezen belül a könyvtári számítógépes technológia használatáról, a tanulmányírás kérdéseiről, arról, hogy milyen szervezet hol található az egyetemen és még sok minden másról. 4. LITS (<http://wiki.library.vanderbilt.edu/lits>) A Library Information Technology Services (Vanderbilt University, Jean and Alexander Heard Library, Nashville) által működtetett wiki

a könyvtári technológia használatáról.

A könyvtárosok számára készült wikik közül a legfontosabbak a következők:

1. University of Minnesota Libraries Staff Website (<http://wiki.lib.umn.edu>)

Mint a név is mutatja, ebben az esetben az egyetemi könyvtár belső honlapja, intranetje wiki formában működik. Megtalálható benne a szervezeti séma éppúgy, mint más, a dolgozóknak szóló hivatalos információ.

2. A Miami University Libraries olvasószolgálatának wikije egészen gyakorlati információkat tartalmaz.

Mikor, ki van szolgálatban, milyen problémák merültek fel a tájékoztatás és kölcsönzés során, jól működtek-e a különböző technikai eszközök, stb. A rendszert Rob Witers írja le cikkében, mely a College & Research Libraries News 2005. 11. számában jelent meg. 3. NSDL Evaluation Wiki (http://eval.comm.nsdlib.org/cgi-bin/wiki.pl?THE_NSDL_EVALUATION_WIKI), ami a felsőfokú oktatást elősegítő National Science Digital Library kifejlesztéséről szóló anyagokat mutatja be a megalapítás évétől (2000) az alapító National Science Foundation számára készült jelentésig (2006).

Az üzleti életben használt wikik főbb jellemzői a következők. Nincs előírt szerkezetük, mint pl. a projekt menedzsment szoftvereknek, amelyek esetében a használóknak előre megtervezett adatlapokat kell kitölteniük. Ez a rugalmasság a kifinomultság hiányaként is értelmezhető, viszont így mód nyílik a korlátozás nélküli, informális személyes hangú kommunikációra. Rendkívül egyszerűek, a szakértő használók és kezdők ismeretei között nincs sok különbség, ami az informatikában kevéssé járatos gazdasági szakembereket is vonzza. A vállalati wikikben a tartalom a lényeg, a megjelenés háttérbe szorul és rendkívül könnyen hozhatók létre linkek. Ha egyáltalán van valamilyen korlátozás a használatot illetően, akkor az az, hogy a wikik adminisztrátorai meghívják az új használókat, utána azonban már mindenki sza-

badon olvashatja és szerkesztheti a tartalmakat. A könyv három vállalat esetét hozza fel a wikik célszerű használatára. A Ziff Davis Mediának, a technológiai magazinok kiadójának számítógépes játékokkal foglalkozó részlegénél, az 1UP.com-nál Tom Jessiman vezérigazgatónak elege lett az e-mailekből. Az átlagosan napi 100, mellékletekkel ellátott csoport-e-mailek között nehéz volt eligazodni. A csoportmunka megkönnyítésére vezették be a Socialtext wikit 2003-ban, először a stratégiai tervekről szóló anyagok megvitatása céljából. Később azonban kiderült, hogy a szoftver jól használható a mindennapi irányításban is informális beszélgetések, ötletbörzék lebonyolítására. A vezérigazgatónak 25%-kal kevesebb időt kellett fordítania a projektek megvalósítására. A Michelin China már 2001-ben alkalmazott egy Twiki szoftvert a projekt-információk megosztására, amikor vegyesvállalatot (joint venture-t) alapított. Az akkor még meglehetősen újnak számító információmegosztó eszköz a tudásmegosztást szolgálta. Ily módon minden dokumentáció, a különböző eljárások leírása és más információk is teljesen nyilvánossá váltak a team résztvevői számára. Ahogy a cég terjeszkedett Kínában, úgy a wiki használóinak száma és tartalma is növekedett: 2004-re elérte a 900 főt és az 1600 oldalt. A Dresdner Kleinwort Wasserstein egy befektetési bank londoni és frankfurti székhellyel, számos irodával tizenkét országban és 6000 alkalmazottal. A pénzügyet 1997-ben indította el első wikijét más információmegosztó eszközökkel (blogok, üzenetközvetítő programok) együtt a földrajzilag egymástól távoli munkahelyeken dolgozó, különböző kultúrájú munkatársak közösséggé formálásának elősegítésére. Később aztán több wikit is létrehoztak, az Equity Delta 1 részleg a túl sok e-mail kiváltására indította el a sajátját. Ezekben az esetekben tehát új információk közzétevése és vállalaton belüli terjesztése volt a fő cél.

Az oktatásban a wiki-technológiának főleg két funkciója érvényesül: információs forrás és közösségi információs hely. Az előbbiről a má-

sodik fejezetről írottakban már volt szó, most az utóbbi funkcióra hozunk néhány példát. 1. Our Changing Times (<http://www.seedwiki.org/wiki/ourchangingtimes/ourchangingtimes.cfm>), melynek témája, hogy milyen volt gyerekként lenni 2004-ben és az azt megelőző 100 évben. 2. Matt Barton TikiWiki, amit a St. Cloud University (Minnesota) tanára az angol nyelv tanításához használ. A honlapon található wikiket, blogokat és fórumokat a hallgatók töltik meg tartalommal. 3. Wiki for IS Scholarship (<http://isworld.student.cwru.edu/tiki/tiki-index.php>), melybe a Case Western Reserve Universityn belül működő Weatherhead School of Management Informatikai Rendszerek Tanszékének doktoranduszai írják cikkeiket és vitatják meg egymás írásait. A szakképzést szolgáló wikik közül érdemes megemlíteni a távoktatásban szerepet játszó elektronikus portfóliókat, szakértői véleményeket (peer reviewk) és szakmai közösségeket működtető szoftvereket. A felnőttek oktatását, művelődését szolgálja az Adult Literacy Education (ALE) Wiki (<http://wiki.literacytent.org>) és a hálózati tanulás elméletéről, a konnektivizmusról szóló Connectivism (<http://www.connectivism.ca/wiki>), melyet az elmélet megalkotója, George Siemens indított el. A könyvtáros tanárokat kívánja tömöríteni a Teaching Librarians Meeting Space (<http://www.groups.edna.edu.au/course/view.php?id=5>). Az oktatási anyagok fejlesztését szolgálja a Lesson Plan Sandbox nevű wiki (http://avc.com.nsdlib.org/Education/lesson_plan_sandbox.shtml). Tevékenységük sajátosságai miatt jól tudják használni a wiki technológiát egy fejlesztési segélyekkel foglalkozó cégnél. A Veronica Research Group munkatársai földrajzilag igen távol dolgoznak egymástól, így a legegyszerűbben egy wiki segítségével értesülhetnek munkatársaik tevékenységéről. A közösségi web oktatásban történő használatával foglalkozó szakemberek webkonferenciák tartására indították el a HigherEd BlogCon-t (<http://higheredblogger.com>).

A könyv utolsó két fejezete a wikik létrehozásának és működtetésének technikai kérdéseivel

foglalkozik. Először megismerkedhetünk a telepítés hatféle lehetőségével, attól függően, hogy a szoftvert webtárhely szolgáltatótól (pl. Seedwiki, Wikia, JotSpot) vagy alkalmazás-szolgáltatótól (pl. Socialtext) szerzi be valaki, illetve, hogy számítástechnikai ismereteinek megfelelően az egyszerű, vagy a bonyolultabb installálást választja. Sok honlap közli a webtárhely-szolgáltatók listáját, ilyenek pl. a Google Wiki Farms Directory (http://directory.google.com/Top/Computers/Software/Groupware/Wiki/Wiki_Farms), vagy a Wiki Farms (<http://c2.com/cgi/wiki?WikiFarms>). Az installáláshoz rendelkezésre álló védett, azaz „fizetős”, vagy nyílt forráskódú szoftverek listája a WikiWikiWeb’s Wiki Choice Tree (<http://c2.com/cgi/wiki?WikiChoicetree>) oldalon található. Egy wikinek lényegében négy fontos része van: a valamilyen programozási nyelven írt wiki motor, a felhasználók által létrehozott tartalom, az ennek megjelenítésére szolgáló sablon és maga a wikioldal, melyet a motor hozott létre a sablon és a tartalom segítségével. Az egyes wiki motorokat sokféle jellemzőjük megkülönbözteti egymástól: milyen a karakterkészletük, be tudnak-e építeni az egyes tartalmakba videókat és más média-fájlokat, hogyan kezelik azt a konfliktust, hogy két felhasználó egy időben kívánja módosítani ugyanazt az oldalt, mit kezd a spamekkel, mennyire standard, vagy egyéni sablonokat használ, mennyire képes integrálni az e-maileket, weblogokat és más közösségi szoftvereket, készít-e biztonsági mentéseket, stb. A wiki-motorok listája technikai jellemzőikkel együtt sok weboldalon megtalálható és összehasonlítható, pl.: WikiMatrix (<http://www.wkimatrix.org>), Wikipedia List of Wiki Software (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wiki_software).

A wikik menedzselésének, működtetésének feladatai életciklusuk szakaszaihoz igazodnak. A tervezés fázisában meg kell határozni a wiki célját, a rendelkezésre álló, vagy hiányzó anyagi és más (idő, technológia, a szakemberek képzettsége) erőforrásokat. Célszerű elkészíteni a működtetés dokumentációját is, melynek fontos része, hogy kik lesznek/lehetnek a wiki olvasói, szerkesztői, és adminisztrátorai. Rendkívül lényeges, hogy meghatározzuk a tulajdonosi viszonyokat és a szellemi tulajdon kérdéseit. A létrehozás során a már tárgyalt feladatokon kívül meg kell határozni az egyes lapok kinézetét, a tartalom alapvető jellemzőit, stílusát, azt, hogy legyen-e „homokverem”, avagy „homokozó” (sandbox), ahol a leendő szerkesztők gyakorolhatnak. Biztosítani kell a wiki tesztelését és ki kell alakítani a hozzá kapcsolódó közösséget, melynek tagjait esetleg oktatásban is kell részesíteni. A fenntartás során folyamatosan figyelni kell a szerkesztői közösség alakulását, foglalkozni kell a problémás felhasználókkal, akik nem tartják be a tartalmak létrehozásával és szerkesztésével kapcsolatos, korábban meghatározott normákat. A wikiben található tartalmakat és az egész működést a teljes életciklus alatt megfelelő kritériumok szerint értékelni kell. Ennek eszközei lehetnek a wikiről szóló statisztikák és a használók körében végzett közvélemény-kutatások.

A könyv végén a bőséges bibliográfia után két függelék is találunk: az egyik a weboldalak és a wiki-szajtók tulajdonságait, sajátosságait hasonlítja össze, míg a másik az értékelés kritériumait foglalja össze címszavakban.

Dévai Péter

